

Soğuk Savaş Sonrası Şekillenen Yeni Dünya Düzeninde, Rusya-ABD İlişkilerinin Realist Teori Kapsamında Çatışma Örnekleriyle Değerlendirilmesi

Meltem MEKTEPLİOĞLU*, Durmuş Ali KOLTUK**

Öz

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla liberalizm yerini realizme bırakmıştır. Realistler, liberalizmi idealist olduğu ve sorunların çözümünde yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasında Mikhail Gorbaçov'un glasnost ve perestrojka politikaları önemli rol oynamıştır. Bu gelişmeler Doğu Avrupa'da insan hakları ve bağımsızlık taleplerini artırarak Sovyetler Birliği'ni içeriden sarsmıştır. Soğuk Savaş'ın barışçıl sona ermesi, uluslararası ilişkiler teorileri açısından beklenmedik bir gelişme olmuştur. Rusya, çevrelenme politikasına karşı ilk etkili tepkisini 2008 Gürcistan Savaşı ile vermiş ve 2013 sonunda Ukrayna'da yaşanan gelişmelerle uluslararası arenada güçlü bir aktör olarak yerini pekiştirmiştir. Suriye'deki Arap Baharı kıvılcımlarının iç savaşa dönüşmesi Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) çıkarları doğrultusunda müdahil olmaları, krizin çözümünü zorlaştırmıştır. Bu çalışmada, Soğuk Savaş sonrası Rusya ve ABD'nin genel durumu incelendikten sonra, uluslararası arenada yaşanan üç kriz (2008 Gürcistan Krizi, 2012'de başlayan ve devam eden Suriye Krizi ve 2014'te Kırım'ın ilhakıyla zirveye tırmanan Ukrayna Krizi) realist bir perspektiften değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Realizm, Gürcistan, Suriye, Rusya, Birleşik Devletler, Kırım'ın İlhakı

Evaluation of Russia-US Relations in the Post-Cold War New World Order within the Framework of Realist Theory through Conflict Examples

Abstract

With the onset of World War II, liberalism gave way to realism. Realists criticized liberalism for being idealistic and insufficient in solving problems. The end of the Cold War and the dissolution of the Soviet Union were significantly influenced by Mikhail Gorbachev's policies of glasnost and perestrojka. The peaceful end of the Cold War was an unexpected development from the perspective of international relations theories. Russia's first effective response to the policy of containment came with the 2008 Georgia War, and it solidified its position as a strong actor on the international stage with developments in Ukraine at the end of 2013. The transformation of the Arab Spring sparks in Syria into a civil war, with Russia and the US intervening in line with their interests, has complicated the resolution of the crisis. In this study, after examining the general situation of Russia and the US post-Cold War, three crises on the international stage (the 2008 Georgia Crisis, the Syrian Crisis starting in 2012 and ongoing, and the Ukrainian Crisis peaking with the annexation of Crimea in 2014) will be evaluated from a realist perspective.

Keywords: Cold War, Realism, Georgia, Syria, Russia, United States, Annexation of Crimea

---

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 26.06.2024

Kabul/Accepted: 05.07.2024

* Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya, Türkiye. E-posta: meltemmn@hotmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7413-4181>

** Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya, Türkiye. E-posta: dkoltuk@akdeniz.edu.tr ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9621-9618>

1. Giriş

Soğuk Savaş öncesi dönemde Birinci Dđnya Savaşı'nın ardından yaşanan yıkımın tekrarının gerçekteşmemesi için uluslararası arenada liberal yaklaşımlar geniş yer tutmaya başlamıştır. Ancak İkinci Dđnya Savaşı'nın patlak vermesiyle liberalizm yerini gđçlü bir Şekilde realizme devretmiştir. Realistler, liberal gđrüşün uluslararası ilişkilerin ne olduğu ile ilgilenmekten çok ne olması gerektiği ile ilgilendiklerinden sorunların çözümlünde yetersiz olmakla eleştirmişlerdir. Soğuk Savaş dönemi incelendiği vakit uluslararası arenada realizmin hâkim olduğu görölmektedir.

Soğuk savaşın bitimi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının önünü açan en önemli gelişmelerden biri de hiç şüphesiz Mikhail Gorbaçov döneminde glasnost ve perestroyka politikalarının benimsenmiş olmasıdır. Glasnost ve perestroykanın yanı sıra Sovyetler Birliği'ni içeriden sarsan Doğu ve Batı arasındaki ilişkilerin yumuşamasını amaç edinen Helsinki Nihai Senedi'nin imzalanması olmuştur. Bu senedin imzalanmasıyla Doğu Avrupa bölgesindeki Sovyet uydusu ölkelerde insan hakları, bağımsızlık talepleri artarak Sovyet hegemonyasına karşı bir mücadele Őeklini almıştır (Armaoğlu, 2017: 804). Soğuk Savaşın barışçıl bir Şekilde bitmesi şüphesiz uluslararası ilişkiler teorileri kapsamında beklenmeyen bir gelişme olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin ve komünist yönetimin dağılarak yerini Rusya Federasyonu'na bırakması uluslararası sistemde dengeleri değiştirmiştir. Rusya'nın devraldığı bu büyük miras uluslararası arenada alması gereken büyük sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. Ancak gücünü toparlamak zorunda olan Rusya dikkatli hamlelerde bulunmak zorunda kalmıştır. Batı'nın artık eski gücüne uzun bir zaman sonra kavuşacağına inandiğı Rusya, çevrelenme politikası karşısındaki ilk ve etkili tepkisini 2008 Gürcistan Savaşı ile ortaya koymuştur. Bunun ardından 2013 yılının sonlarına doğru Ukrayna'da yaşanan gelişmeler de Rusya'nın bir kez daha gđçlü bir aktör olarak uluslararası arenada yerini aldığını gösteren gelişmeler olmuştur (Koçak, 2015: 9).

Suriye'de yaşanan Arap baharı kıvılcımlarının iç savaşa dönüşmesi ve ardından Rusya ve ABD başta olmak üzere diş aktörlerin bölgeye çıkar bağlamında ilgisi hasebiyle uluslararası soruna dönüşmesi yaşanan krizin günümüzde hala daha devam etmesinin başat nedenleri arasındadır. Bölgede yaşanan çıkar ve güç mücadeleleri sorunu çözme odağından oldukça uzaktadır (Erşen, 2016: 156-157).

Çalışmada Soğuk Savaş sonrası Rusya'nın ve ABD'nin genel durumu değerlendirildikten sonra uluslararası arenada yaşanan üç kriz (2008 Gürcistan Krizi, 2012 yılında başlayan ve halen devam eden Suriye Krizi ve 2014 yılında başlayan Kırım'ın ilhakıyla zirveye tırmanan Ukrayna Krizi) ile ilişkilerin realist çerçevede değerlendirilmesi yapılacaktır.

2. ABD'nin Çevreleme Politikası ve Rusya'nın Durumu

Soğuk Savaşın bitmesi ile yeni bir dđnya düzeni ortaya çıkmıştır. Bağımsızlığını yeni kazanan ölkeler tarih sahnesinde yerlerini almışlardır. Özellikle Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlık döneminde uluslararası sisteme entegre olmaya çalışan ölkeler

Rusya'nın etkisinde kalmaktan ekinmişler ve Batı ile yakınlaşma çabası içerisinde olmuşlardır (Polat, 2017: 53). Rusya bir yandan gđcđnđ toparlamaya çalışırken bir yandan da Sovyetler Birliği'nin uydu ũlkelerinin Batı ile entegre olmasına seyirci kalmıştır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasına rağmen ABD'nin NATO aracılığıyla Doğu Avrupa ve Rusya'nın kırmızı çizgisi olan Karadeniz ũlkelerine doğru genişlemesi Rusya'yı tedirgin etmiştir.

1990'ların ortalarında, ABD'de, Rusya'ya karşı artan bir Amerikan karşıtlığı ve NATO'nun genişleme politikası konusundaki eleştiriler dikkat çekmiştir. 27 Haziran 1997'de, neredeyse elliye yakın senatör ve dış politika uzmanı, bu endişelerini dile getirmek amacıyla dönemin ABD Başkanı Clinton'a bir mektup yazmıştır. Mektupta yer alan ifadelerde, NATO'nun genişlemesinin hatalı bir karar olduğu ve durdurulması gerektiği savunulmuştur. Mektubun imzacıları arasında, eski Başkan Eisenhower'ın kızı Susan Eisenhower, eski savunma bakanı Robert McNamara, eski senatörler Bill Bradley, Sam Nunn, Gary Hart, eski bđykeliler Paul Nitze ve Jack Madock, ayrıca profesörler Richard Pipes ve Michael Mandelbaum gibi önemli isimler bulunmaktaydı. 1998'in başlarında, yaklaşık 20 senatör, NATO'nun genişleme projesini eleştirel bir bakış aışıyla sorgulayan bir mektup yazarak Başkan'a zor sorulara yanıtlar aramaya çağırdılar. Ancak, tđm bu çabalara rağmen, 30 Nisan 1998'de ABD Senatosu, 80 senatrđn olumlu yönde kullandıkları oylar ile, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası ilk ve belki de en belirleyici genişleme hamlesi onaylanmıştır. 12 Mart 1999'da ek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya resmen NATO ũyeliđine kabul edilmiştir. Bu sđreci takiben, 29 Mart 2004'te Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın NATO ũyeliđine kabulđ gerçekleşmiş ve nihayet 1 Nisan 2009'da Arnavutluk ve Hırvatistan da NATO ũyesi olmuştur. Soğuk Savaşı 16 ũyeye tamamlayan NATO, 2009'da 28 ũyeye ulaşarak 60. yılını kutlamıştır. Bu sđre, ABD içindeki eleştirilere rağmen, NATO'nun genişleme politikasının kararlılıkla sđrdđđnđ göstermiştir (Aktđrk, 2012: 75).

Soğuk Savaş'ın ardından NATO, askeri bir savunma rgđtđ olmaktan çıktığını ve kđresel çapta görev alabilecek bir gđvenlik rgđtđ haline dnüştđrđldđđnđ yeni Stratejik Konsepti olarak açıklamıştır. Varlığının devamlılığını bu yeni konseptle ifade eden NATO nceliği olarak ekonomik kriz, kıtlık, kitle imha silahları sorunu, terörizm ve politik baskıyla mđcadeleyi hedeflemiştir. Aynı zamanda Varşova Paktı ũyelerinin artık birer tehdit unsuru olmaktan çıktığı belirterek eski Doğu Bloğu ũlkelerine ynelik genişlemenin de sinyallerini vermiştir. Bu gelişmeler neticesinde 1997 yılının ortasına kadar eski Doğu bloğu ũlkelerinden olan; Bulgaristan, ek Cumhuriyeti, Estonya, Hırvatistan, Letonya, Litvanya, Macaristan, Makedonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya NATO ũyesi olabilmek için başvuruda bulunmuşlardır (Polat, 2017: 53).

Realizm yaklaşıma göre, Soğuk Savaş sonrası NATO'nun genişlemesinin mevcut ũye ũlkeleri açışından gđvenliđi arttırmada ya da askeri harcamaların azaltması bağlamında bir faydası olmayacağı gibi bu genişlemelerin yeni ũye olacak ũlkelerin politik ve askeri durumları göz nđnde bulundurulduğunda mevcut ũye ũlkelerin gđvenliklerini tehlikeye

atacağı artı olarak askeri harcamaların da artacağı ve bunun olumsuz yönde etkileyeceği yönünde olmuştur (Aktrk, 2012: 78).

Sovyetler Birliği'nin dağılması, Rusya'nın uluslararası ilişkilerinde bir şaşkınlık dönemine girmesine neden olmuştur. Rusya tarihinin en batı yanlısı bakanı olarak bilinen Andrey Kozirev'in dışişleri bakanlığı döneminde, Rusya ve ABD arasında ciddi bir sorun yaşanmamıştır. (Mikail, 2007: 92). Uluslararası ilişkiler bilim dalında tarihsel süreç de göz önünde bulundurulduğunda çeşitli tanımlamalar yüklenmiş olan gvenlik kavramı uluslararası sistemin belirleyici kavramlarındanır. Güvenlik noktasında ilişkilere bakıldığı zaman Rusya bir yandan devraldığı Sovyet mirasıyla, ekonomik, askeri ve siyasi bağlamda gücünü toparlamaya çalışırken, NATO ve Avrupa Birliği (AB) ise Rusya'nın gücünü toparlamaya çalışmasını tehdit olarak algılayarak Sovyet ve arlık Rusya'sının uzun yıllar boyu hakimiyetini sürdürdüğü bölgelerde eski nüfuz alanına dönmeden bölgede genişlemeye çalışarak cevap vermiştir. 2008 yılında Gürcistan'a müdahale edene kadar, Rusya ABD'nin tek kutuplu düzenine karşı dikkate değer bir direniş gösterememiştir. Bu süreçte, Yakın evre Doktrini'ni ilan etmiş ve bu erevrede özellikle eski Sovyet coğrafyasında yeniden egemen güç konumuna gelmeye çabalamıştır. ABD ise bu dönemde dünya jandarmalığı rolünü üstlenmiş ve Soğuk Savaş sonrası dönemin sağladığı tek kutuplu gücün de etkisiyle, dünyada meydana gelen krizlere karşı tek başına müdahale etme tutumunu benimsemiştir. (Güler, 2018: 297).

Rusya-ABD ilişkilerinin özellikle Soğuk Savaş döneminde belirleyici unsurlarından biri de gvenlik olgusu olmuştur. Silahlanma ve savunma konularında gvenlik kapsamında sürekli rekabet içerisinde olan iki ülkeden Rusya'nın zararlı çıktığı söylenebilir. ABD daha önce Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne karşı uyguladığı taktikle askeri harcamalarını arttırmaya ynelik hamlelerde bulunmuş ve bu durumda ekonomik bağlamda zor durumda kalmalarına neden olmuştur. Sovyetler Birliği için uygulanan strateji 1980 yılında ABD'nin 134 milyar dolar olan savunma bütçesini 1989 yılında 253 milyar dolara çıkarmasıyla Sovyetler Birliği'nin dengeyi koruyabilmek adına attırdığı hamleler olmuştur. Burada önemli olan ABD'nin savunma sanayisine ayırdığı bt milli gelirinin %7'sini oluşturuyorken Sovyetler Birliği dengeyi koruyabilmek adına 1980'de milli gelirinin %22'sini oluşturan savunma bütçesini ABD'nin 1989 yılında arttırması sonucu %27'ye çıkarmış olmasıdır. Sovyetler Birliği, savunma sanayisine bu bütçeyi ayırabilmek için halkının ihtiyaçlarını dondurmak zorunda kalmıştır. Realist grşn gvenlik ikilemi argümanı rneği olan bu rekabet Sovyetler Birliği için okşn önünü açmıştır (Tarakçı, 2018).

Rusya'nın Putin dönemiyle birlikte toparlanma sürecine girdiği bir gerçektir. Sahip olduğu doğal kaynak rezervleri, doğalgaz üreticisi ve ihracatçısı olması da bu toparlanmada etkisi büyük unsurlar olmuştur. Coğrafi olarak oldukça büyük olan Rusya, sahip olduğu doğal kaynaklar ve bunları kullanmada veya çıkarmada dış müdahalelere maruz kalmaması bağlamında Batı karşıtı dünyanın liderliğini üstlendiği söylenebilir (Tarakçı, 2018).

2.1. Gđrcistan Krizi ve İlişkilere Etkisi

Rusya ile en uzun sınıra sahip olması ve Hazar gibi stratejik konumu çok özel olan bir bölgeye açılan bir pencere konumunda olması, Gđrcistan'ı Rusya için oldukça önemli kılmaktadır (Bozkurt, 2006:124). Gđrcistan'ın stratejik konumu, Rusya için bđyđk önem taşımaktadır. Gđrcistan, Rusya'nın hayati çıkar alanı içerisinde yer almakta olup, bu durum bölgenin Rusya'nın özel ilgi alanına girmesine neden olmaktadır. (Karabayram, 2007: 171). Bağımsız Devletler Topluluğu'nun (BDT) resmi kuruluğu ise 21 Aralık 1991'de Alma Ata'da imzalanan anlaşma ile gerçekleşmiştir. Bu anlaşma, bağımsız devletler arasında ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda bir tđr entegrasyon sağlamayı amaçlamıştır. BDT, ye lkeler arasında çıkarların korunması ve ortak hedeflere ulaşma amacıyla bir araya gelinen bir platform olarak ortaya çıkmıştır (Tellal, 2015: 543). Gđrcistan da 1993 yılında katılmıştır (Gokhberg, 1996: 92). Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortak bir çatı altında bir arada olma fikri uzun vadede yeterli olmamıştır. Zaman içinde bu topluluk içinde ye lkeler arasında farklılıklar ve gerilimler yaşanmış en nihayetinde de zđlme sđreciyle devam etmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde kendini toparlamaya alışan Rusya, Putin'in Rusya'da Devlet Başkanlığı görevine gelmesiyle önce toparlanma ardından yđkseliř dönemine geçmiştir. Rusya Batı tarafından çevrelenme hissine ilk ciddi tepkisini 2008 yılında Gđrcistan'a gerçekleştirdiği mđdahale ile göstermiştir.

ABD için de Gđrcistan önemli bir yere sahiptir. Gđrcistan ve ABD'nin aralarında özel bir ilişkisinin olması bir yana Gđrcistan için ABD oldukça kıymetli bir mđttefiktir. Gđrcistan'ın bağımsızlığını kazandığı gđnden itibaren ABD ve dolaylı olarak NATO ile yakınlaşma çabası Rusya kaynaklı bir tehdide karşı kendini gđvence altına alma çabası olarak değerlendirilebilir. Gđrcistan aynı zamanda NATO'ya ye olabilmek için de ABD ile yakın temas halinde olmuştur. Her ne kadar NATO da Rusya'nın egemenliğinin kırıldığı eski Sovyet topraklarında varlığını hissettirmek istese de bu durum hemen gerçekleşmesi mđmkđn olan bir konu olamamıştır. Gđrcistan'ın jeopolitik konumu blgeyi bđyđk gđler nezdinde ilgi çekici hale getirmiştir. Hem Orta Asya enerji kaynaklarının geçiş gđzergahında bulunan bir ülke olması hem de Karadeniz'e kıyısı bulunması ABD tarafından nemsenmesindeki gerekçeler olarak grđlebilir. Aynı zamanda Rusya ve İran gibi ABD için kritik ülkeleri kontrol noktasında bulunması da Gđrcistan'ın ABD için öneminin açıklanmasında yardımcı olmaktadır (Erkan, 2016:51).

2003 yılının Kasım ayında Gđrcistan'da gerçekleşen parlamento seçimlerde ABD'de eğitim görmüş ve dönemin Gđrcistan Adalet Bakanı olan Mihail Saakaşvili görevinden istifa ederek Eduard şevardnadze'ye karşı muhalefet oluşturarak seçimlerde adaylığını koymuştur (Kakişım, 2017: 241-242). Bu seçimlerin sonucu şevardnadze'nin zaferi şeklinde açıklanınca Gđl Devrimi gerçekleşmiş ve Batı'nın yardımıyla gerçekleşen bu devrim şevardnadze'nin istifasıyla son bulmuştur. Burada önemli olan noktalardan biri de eski Sovyet topraklarından olan Gđrcistan'daki bu renkli devrimin bir diğer şeklinin yine aynı şekilde eski bir Sovyet toprağı olan Ukrayna'da neredeyse aynı denilecek benzerlikte sebep ve gelişmelerle ortaya çıktığıdır.

2000’lerde Gđrcistan ve Ukrayna’da gerçekleşen renkli devrimler olarak adlandırılan ve yönetimlerin değişimiyle son bulan olaylar Rusya’yı oldukça rahatsız etmiş, ulusal gđvenliđine karşı bir tehdit olarak algılanmış ve Rus çıkarları gözetilerek karşı hamle yapma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir (Gđlřen, 2018: 3). Gđrcistan’da yaşanan olayların başlangıcı Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından bağımsızlığına kavuşan Gđrcistan’da demokrasiye geçiş için başkanlık sisteminin önerilmesiyle başlanmıştır. ABD’nin de desteklediği ve gerçekleşmesi için baskı yaptığı bu sistem sonuçsuz kalınca Őevardnadze yönetiminin Moskova’ya yönelmesiyle sonuçlanmıştır. Moskova’ya yönelme, ABD’nin istemediği bir durum olduğu için ABD bölgedeki planlarının aksamaması adına mevcut iktidarın devamına karşı çıkararak iktidar karşıtı muhalif çevreleri destekleyerek tepkisini ortaya koymuştur (Bozkurt, 2006: 124).

ABD-Gđrcistan ilişkilerinin gelişimine bakıldığında Őevardnadze’nin Moskova’ya yönelmesini hoş karşılamayan ABD’nin Gđl Devrimi sonrası göreve gelen Saakaşvili ile gelişmeye başladığı söylenebilir. Saakaşvili, Őevardnadze’nin aksine Rusya karşıtı sert söyleme sahip bir politika izlemiştir. ABD’de Columbia niversitesi’nde hukuk eğitimi almış ve John McCain, Richard Holbrooke ve Joe Biden gibi Washington’da birçok st düzey yöneticiyle yakın ilişkilere sahip olan Saakaşvili, Gđrcistan yönetiminde görev aldıktan sonra Washington’a gerçekleştirdiği ziyarette, Gđrcistan’ın öncelikli hedefinin ABD ile ilişkilerini geliştirerek AB ve NATO’ya ye olmak olduğunu belirtmiş ve bu açıklamasıyla Rusya karşıtı tutumunu bir kez daha ortaya koymuştur (Erkan, 2016: 51).

Renkli devrimler silsilesinin ikinci sırasında yer alan Gđrcistan’da, 2003 yılı genel seçimlerinde yerli ve uluslararası gözlemciler tarafından usuls¼zl¼k tespit edildiği bildirilmiştir. Seçimlerin galibinin Saakaşvili olduğunu kamuoyu araştırmalarına dayanarak iddia eden Saakaşvili’nin Ulusal Hareket Partisi, seçim sonuçlarına itiraz ederek protestolara başlanmıştır. ABD ve Batılı devletlerin de gösterilerin d¼zenlenmesi ve rg¼tlenmesinde önemli bir rol oynamasıyla, Gđl Devrimi hızla yayılmıştır (Ağacan, 2011: 69). ABD’nin Gđrcistan’a verdiği aşırı destek, Gđrcistan yönetiminin ABD gibi g¼l¼ bir m¼ttefinin arkasında olması gđveniyle fazla c¼retk¼r politikalar izlemesine yol açmıştır (Gđlřen, 2018: 3).

G¼ney Osetya bölgesinin bağımsızlık talepleri 2008 yılının şubat ayında Kosova’nın bağımsızlığını ilan etmesinden cesaret alarak yeniden gündeme gelmiştir. Kosova’nın bağımsızlığının başta ABD olmak ¼zere birçok Batı Avrupa ¼lkesi tarafından tanınması G¼ney Osetya için fırsat niteliği taşıymaktaydı. Kosova’da yaşanan bağımsızlık olayının kendileri için de bir örnek teşkil edeceğini d¼ř¼nen Osetler, 3 Mart 2008’de bağımsızlıklarının tanınması için önce Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Birleşmiş Milletler’e ağırıda bulunmuşlardır (Oğurlu, 2010: 104-105).

Gđrcistan ve G¼ney Osetya arasında başlayan gerginlik şiddetli çatışma haline alınca, sorun bir i sorun olmaktan çıkıp uluslararası krize evrilmiştir. Rusya, 8 Ağustos 2008’de Pekin Olimpiyat Oyunları’nın d¼zenlendiđi tarihte Gđrcistan’a savaş açmıştır (Erkan, 2016: 52). 2008’de meydana gelen ve 5 g¼n s¼ren Gđrcistan-Rusya Savaşı’nın ardından Abhazya ve G¼ney Osetya bölgesi Rusya’nın desteğiyle Gđrcistan’dan koparılmıştır.

Savaşın ardından Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıyan Rusya, ilgili taraflarla askeri anlaşmalar imzalayarak bölgedeki askeri varlığını güçlendirmiştir (Gülşen, 2018: 3).

ABD'nin 5 gün süren savaş boyunca izlediği politika çeşitli söylemlerden öteye geçememiştir. Yapılan açıklamaların Rusya açısından caydırıcı bir etkisi olmamıştır. Esasında ABD savaş esnasında Gürcistan'a destek amaçlı 140.000 tonajlık iki gemisini Karadeniz'e göndermek istese de Türkiye'nin bu gemilerin içinde bulunulan koşullar altında Montrö Sözleşmesine aykırı olacağını söylemesi üzerine geri adım atmak zorunda kalarak yalnızca üç küçük gemi gönderebilmiştir (Erkan, 2016: 52). ABD'nin savaş esnasında pasif kalmasının nedeni olarak savaşın kısa sürmesi ve seçim öncesi dönemde Afganistan ve Irak'ta düzenlenen askeri operasyonların ardından Gürcistan için de yeni bir maceraya atılmanın halk nezdinde nasıl bir tepkiye yol açacağının tam olarak öngörülememesinin etkili olduğu söylenebilir.

2.2. Suriye Krizi ve İlişkilere Etkisi

2010 yılında Tunus'ta üniversite mezunu olan ve geçimini seyyar satıcılık yaparak kazanan Muhammed Buazizi'nin polisler tarafından tezgahına el konulması üzerine kendini yakmasıyla başlayan halk hareketlerinin bilinen adıyla Arap Baharı Suriye'de de 2011 yılında başlamış ve günümüzde hala daha çözüme kavuşmamış iç sorundan uluslararası bir soruna dönüşmüştür.

ABD 11 Eylül terör saldırılarının ardından Orta Doğu bölgesine demokrasinin getirilmesi görevini üstlenerek, jeopolitik bağlamda oldukça önemli olan bu bölgede kontrolü elinde tutmayı hedeflemektedir (Güler, 2018: 303). ABD'nin genel olarak Ortadoğu'da izlediği politika, Batı yanlısı hükümetlerin kurulması, enerji güvenliğinin sağlanması ve bölgede ABD dışı bir aktörün etkin olarak yer almasının önlenmesi olarak sıralanabilir (Güler, 2018: 304). Ortadoğu'da Rusya ve ABD kıyaslaması yapıldığı taktirde hiç şüphesiz ABD'nin bölgede askeri bağlamda daha etkin ve hâkim olduğu görülmektedir. Rusya'ya bakıldığında ise sadece Suriye'de üslere sahip olduğu (Samaylov, 2018: 135) ve bunun da zaten Suriye ile olan tarihsel süreçteki iyi ilişkilerinin bir neticesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Esad rejimi ile muhalif güçler arasında 2011 yılında başlayan ve günümüzde hala daha devam eden çatışmalar büyük güçlerin de bölgeye müdahil olmasıyla uluslararası bir sorun haline gelmiştir. 2015 yılında Rusya'nın Suriye iç meselesine dahil olma kararını almasında (Stephens, 2019) mevcut hükümetin devamlılığının Rus çıkarları için önem teşkil etmesiyle yakından alakalıdır. Rusya'nın aksine ABD Esad rejimini desteklemediği gibi ülkedeki sorunun yönetimin değişmesiyle mümkün olabileceğini belirtmiştir. ABD'nin Obama yönetimi döneminde Suriye'de yaşananlar konusunda pasif kaldığı açıkça ortada olan bir gerçektir. Nitekim pasif kalmasında Ortadoğu'da daha önce edindiği tecrübelerin de payı oldukça büyüktür. Obama yönetimi, Suriye Krizi konusunda az müdahalenin daha iyi sonuç vereceği fikrini savunurken, müdahalenin risk getirebilme ihtimali, ekonomik boyutu ve kamuoyunun tepkisini öne sürmüştür. Esasında Başkanlık

seçimlerini ikinci kez kazanan Obama’nın iç politik hesapları aşmış olduğu dđřunđlđnce ABD’nin Suriye konusunda ciddi bir adım atmasını bekleyen kamuoyu için tatmin edici olmamıştır (zkan, 2016: 15). ABD’nin tek başına özellikle Ortadoğu’daki sorunlarda başrol olarak sahneye çıkmaması alışılmışın dışında bir durumdur. İlk etapta Suriye ve diğer lkelerde meydana gelen Arap Baharı ayaklanmalarına ve sonrasında yaşananlara mđdahale etme konusunda temkinli davranırken, Irak ve şam İslam Devleti (İşİD)’in bölgede ciddi bir tehlike unsuru olmasıyla birlikte ABD radikal terrizmın artacağı endişesiyle aktif bir pozisyona geçmeye başlamıştır (Bilensoy, 2018: 66). ABD’nin izlemiş olduğu bu politika ile dđnyaya kendi yokluğunda rejime destek veren glerin yani Rusya’nın meşruiyetinin sorgulanmasına yol açmak gibi bir amacı olduğu da dđřunđlebilmektedir (zkan, 2016: 15-16).

Donald Trump iktidarıyla birlikte ABD’nin Suriye krizi konusunda tutarlı bir strateji izlediği söylenemese de genel itibariyle izlediği politikalarda belirleyici üç unsur olduğu söylenebilir: İsrail’in gvenliği, bununla ilişkili olarak İran’ı sınırlandırmaya çalışma ve İşİD’in yenilgiye uğratılması. İsrail ve İşİD konusunda Obama yönetiminin stratejileri devam ettirilse de Trump zgn stratejiler üretmeye çalışmaktadır (Kurt, 2019: 10).

Rusya’nın Suriye’de izlemiş olduğu politikanın ana nedenini iki kısa maddeyle belirtmek mümkündür. Ortadoğu’da varlığını hissettirebilmek adına bundan daha iyi bir fırsatın olmaması ve Akdeniz. Rusya’nın Suriye ile olan özel ilişkisinin temeli tarihsel ilgi ve bağlardan kaynaklanmaktadır. Çarlık döneminden beri Rusya’nın hayali olan sıcak denizlere inme isteğinin yanı sıra Sovyet döneminde geliştirilen stratejik ilişkiler de iki ülkenin birbiriyle olan ilişkisini güçlü kılan etkenler arasında yer almaktadır (Aslanlı, 2018: 2). Mevcut Suriye yönetiminin devrilmesi ve yerine Batı yanlısı yeni bir yönetimin gelmesi Rusya’nın bölgedeki etkinliğine ciddi boyutlarda zarar verebileceğinden (Güler, 2018: 304) Rusya bölgedeki aktif konumunu kaybetmek istememiştir.

Rusya’nın Suriye konusunda bu kadar hassas davranmasının arkasında yatan nedenler rneklendirildiğinde Lazkiye limanının sahip olduğu stratejik konumun Rusya için değerli göze çarpmaktadır (Aslanlı, 2018: 4). Lazkiye limanının kapatılması Rusya’nın Akdeniz’in dışına itilmesi anlamına gelecektir. Bununla birlikte Rus ekonomisinde önemli bir yere sahip olan enerji faktörünün, alternatif rotalar oluşturabilecek bu bölgelerde etkinliğinin azaltılması Rus ekonomisine ağır bir darbe vurulmasına neden olabilir (Güler, 2018: 304). Suriye’deki krizin tırmanmaya başladığı dönemde Rusya ilk etapta Esad yönetimine sınırlı destek vermiş, ama Suriye hkmetine karşı yaptırım kararlarına veya askerđ mđdahalelere olanak sağlayabilecek tasarıları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde veto yetkisini kullanarak önlemeye çalışmıştır. Bununla birlikte Suriye yönetimine istihbarat desteği sağlamış, kısmi askerđ-tekniik destek vermiş ve Suriye’ye büyük miktarlarda silah yardımında bulunmuştur (Aslanlı, 2018: 5).

2011 yılında Suriye yönetiminin muhaliflere karşı sert tutumunun ardından Birleşmiş Milletler (BM) Suriye’ye karşı daha sert adımlar atılmasının ve gerekirse yaptırım içeren karar tasarısı tarafından gerçekleştirilen sert eylemlere karşı BM tarafından alınmak istenilen Suriye’ye karşı daha sert adımlar atılmasını uygun grmuştr. Ancak Rusya’nın

ve Őin'in veto etmesiyle alınmak istenen bu karar gećersiz kılınmıřtır (Gđler, 2018: 306). Rusya, uluslararası arenadan Suriye'deki mevcut konumunu tehlikeye atacak bir geliřme yařandığı taktirde bu soruna Suriye'nin ić sorunu olarak yaklařmıř ve dıř mđdahalelerin krizi tırmandıracađını belirtmiřtir. Rusya aynı zamanda yaptırımların sorunu ćözme odaklı olmasından ćok durumu daha da zorlařtırmaya yđnelik ićeriđe sahip olduđunu belirtmiřtir (Russia and China, 2011).

2.3. Kırım'ın İlhakı ve Rusya-ABD İlişkileri

Kırım Krizi gđncel olaylar arasında yerini almaktadır. Őzerinden ćok fazla zaman gećmeyen bu vaka yine ABD ve Rusya'nın kendi ćıkarlarını ve bununla beraber gđć gđsterilerini bařka bir ũlke ũzerinden gđstermeye ćalıřmalarının somut bir Őrneđidir. Ukrayna'da yařanan olaylar Gđrcistan'da yařanan geliřmelerden farklı deđildir. Kırım krizi, etnik unsurun yine bařrolde olduđu ve halkın kendi ićinde Rus ve Batı yanlısı olarak ayrılmasının neden olduđu sonuć olarak da Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılmasıyla sonućlanan olaylar silsilesidir.

1991 yılında bađımsız olan ve birćok eski Sovyet ũlkelerinde olduđu gibi yeni sisteme entegre olmaya ćalıřırken Batı ve Rusya arasında denge politikası izlemeye ćalıřan Ukrayna 2004 yılına kadar bu tutumunu sđrdürmeye ćalıřmıřtır. Ekim 2004'te gerćekleřtirilen devlet bařkanlığı sećimlerinde 24 aday yarıřmıř olup, hićbir aday gerekli olan %50+1 oy oranını elde edemediđi ićin Kasım 2004'te ikinci tur sećimleri dđzenlenmiřtir. Ukrayna Merkez Sećim Komisyonu'nun aćıkladıđı kesin sonućlara gđre, ilk turun lideri %39,87 oy oranıyla Viktor Yuřćenko olurken ikinci sırada %39,32 oy oranıyla Viktor Yanuković yer almıřtır. (Ođan, 2004: 236). İkinici tur sećimlerinin ardından kazananın Rusya yanlısı Yanuković'in kazandıđı ilan edildikten sonra Yuřćenko sećimlere hile karıřtırıldıđının ve destekćilerinden sokaklara ćıkararak bu karara itiraz etmelerini istemiřtir. Halkın sokaklara dđkđlerek Turuncu devrimi bařlatmalarının ardından sećimlerin yenilenme kararı alınmıřtır.

2004 yılının sonunda yapılan yenilenmiř oylama sonućlarına gđre Viktor Yuřćenko, Viktor Yanuković'e karřı zafer kazanmıřtır. Yuřćenko'nun demokratikleřme ćabaları ile AB ve NATO'ya entegrasyon isteđi, ABD tarafından olumlu bir Őekilde karřılanmıř ve Batı'dan aldıđı destek, hem sećim sđrecinin adil olduđu yđnündeki aćıklamalarıyla hem de maddi yardımlarla desteklenmiřtir. Ukrayna'da yařanan bu sđreć ve Turuncu Devrim sadece ić siyasi rekabetin deđil aynı zamanda ABD ve Rusya'nın da kendi aralarında mđcadele gđsterdiđi bir sđreć olmuřtur (Bozkurt, 2006: 157).

Karadeniz'de sahip olduđu kıyı uzunluđu gđz Őnünde bulundurulduđunda Rusya ićin oldukća Őnemli ve kırmızı ćizgisi olan Ukrayna'nın Őzelinde Kırım'ın Batı yanlısı bir hđkđmet tarafından yđnetilecek olması kabul edilebilir olmamıřtır. Rusya'nın Kırım bđlgesine gerćekleřtirdiđi mđdahalenin ve ardından bđlgeyi ilhak ederek topraklarına katmasının gerekćelerine bakıldıđında Kırım'da yařamını sđrdüren Rus halkının ırkćı saldırılara maruziyetinin Őnüne gećilmesi ićin yapılan Őnleyici bir hamle olarak

belirtmiştir (Kalabalık, 2014). Rusya'nın Kırım'ı topraklarına katmasıyla Karadeniz'in kuzeyi Rusya'nın kontrolü altına girmiştir.

Rusya'nın Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ihlal eden hamlesinin ardından uluslararası alanda tepkiler artmıştır. Bu tepkiler zamanla yaptırımlara dönüşmüştür (Mearsheimer, 2014: 9). Ancak bu yaptırımlar Rusya'nın müdahalesinin önüne geçmesinde yeterli olamamıştır. Batılı devletler, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Ukrayna'nın doğusuna müdahalesine ekonomik yaptırımlarla yanıt vermiştir (Mearsheimer, 2014: 9). Rusya'nın sahip olduğu enerji kartı AB üyelerinin Rusya'ya caydırıcı yaptırımlar vermesinin önünde büyük bir engel olmuştur.

Haziran 2014'te AB ve ABD tarafından koordineli bir şekilde başlatılan yaptırımlar uygulamaya konmuştur (Christie, 2015). Obama yönetimi, Mart 2014'teki olaylar sonrasında yaptırım kararı aldığını duyurarak ilerleyen aylarda ek yaptırımların geleceğini ve AB ile koordineli olarak devam edileceğini ifade etmiştir. Yönetim, yaptırımların belirli bireyler, şirketler ve sektörlerle odaklanacağını, özellikle Putin'e yakın kişilere ekonomik yaptırımların uygulanacağını açıklamıştır (Nelson, 2017). Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin ardından uluslararası arenada etkili sayılabilecek yaptırımlar ABD tarafından uygulanmaya çalışılmıştır.

ABD'nin Rusya'ya karşı almış olduğu başlıca yaptırım kararları; ABD'nin yargı yetkisi altında olan varlıkların dondurulması ve ABD'li vatandaşların belirli Rus bireyler ile ticari işlemler yapmasının engellenmesi şeklinde olmuştur. ABD, çeşitli Rus firmalarına ABD vatandaşları ve firmaları ile ekonomik işlem yasağı getirmiştir. Bu kapsamda, Putin'in kişisel bankası olarak bilinen Volga Group ve Rus devletinin savunma şirketi olarak tanımlanan Almaz-Antey gibi şirketler yasaklanmıştır (Nelson, 2017). ABD, Rusya'dan teknoloji, petrol ve hizmet alanlarında ihracatta kısıtlamalar getirmiştir. Bununla birlikte ABD askeri ürünlerinin de Rusya'ya ithalatında kısıtlamalara gitmiştir (Christie, 2015). Yaptırımlar genel olarak ekonomik boyutlu olmuştur. Ekonomik yaptırımların Rusya'yı etkilemediği iddiası doğru olamaz; ancak karşılıklı bağımlılık ortamında, yaptırımların caydırıcı bir etki göstermesi mümkün olmamıştır (Ozan, 2017: 14).

3. Sonuç

Soğuk Savaş sonrası dönem yalnızca SSCB'nin en büyük mirasçısı olan Rusya'yı değil aynı zamanda eski Sovyet topraklarında komünist ideoloji ve sistemle varlıklarını sürdüren ve bağımsızlıklarını yeni kazanan ülkeleri de derinden sarsmıştır. Bir yandan Batı ile yakın ilişkiler kurarak uluslararası sisteme uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan Rusya'yı tedirgin etmeden ancak Rusya tarafından tekrardan topraklarında egemenlik kurulmasının önüne geçmek için demokratikleşmeye çabalarına sahne olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası içine girdiği krizden çıkmayı başaran Rusya, 2008'de Gürcistan'a müdahale, Kırım'ı ilhak etme ve Suriye'deki aktif rolüyle ABD'nin tek kutuplu düzenine meydan okuyan bir rol sergilemiştir uluslararası alanda. Araştırmada incelenen krizlerin yaşandığı üç ülkenin ortak özellikleri jeopolitik konumlarının önemidir. Gürcistan ve Ukrayna Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler olmaları ve Rusya için Karadeniz'in önemi

ABD'nin bölgede yayılmacı politikalar izlemesi Rusya için ciddi bir tehdit kaynağı olarak algılanmasına neden olmuştur. ABD ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından uluslararası arenada tek güç olmak ve Rusya'nın eski gücüne dönmeden eski hakimiyet alanlarında NATO aracılığıyla genişlemenin elzem olduğunu düşünerek hareket etmiştir. Gürcistan ve Ukrayna, ABD ve Rusya'nın çıkar ve güç mücadelelerin sergilendiği ve toprak bütünlüklerinin bozulmasıyla sonuçlanan iki örnek olmuştur. Gürcistan ve Ukrayna'nın Batı yanlısı hükümetler tarafından yönetilerek Rusya'nın ekseninden çıkması Rusya tarafından kabul edilmeyerek bölgedeki Rus nüfusun güvenlikleri gerekçe gösterilerek müdahalelere sahne olmuştur.

Suriye krizi ve hala daha çözüme kavuşmamış olması da yine uluslararası sistemin ve uluslararası hukukun işlevselliğini sorgulayan, Rusya ve ABD'nin kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme isteğinin bir sonucudur. Hem Rusya hem de ABD için tarihsel ve jeopolitik açıdan önemli olan Suriye'de kriz dış güçler tarafından yönetilmektedir. Soğuk Savaş sonrası Rusya ve ABD arasındaki bu gelişmeler tekrardan bir Soğuk Savaş mı sorusunu akıllara getirmektedir. Ancak yeni dünya düzeninde iki kutuplu sistemden ziyada çok kutuplu anarşik bir yapının hâkim olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

AĞACAN, K. (2011). 'Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü', Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji. C. Veliev ve A. Aslanlı (drl.). Berikan Yayınevi, Ankara.

AKTÜRK, Ş. (2012). 'NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti', Uluslararası İlişkiler, 9(34):73-97.

ARMAOĞLU, F. (2017). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Timaş Yayınları, İstanbul.

ASLANLI, A. (2018). Rusya'nın Suriye Politikası, ORSAM, Bakış No:75.

BİLENSOY, İ. (2018). George W. Bush ve Barack Obama Dönemlerinde Terörizme Karşı Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması, Lectio Socialis, 2(1): 50-73.

BOZKURT, G. S. (2006). Bağımsız Devletler Topluluğu'nda Renkli Devrimler- Kırgızistan Örneği, Akademik İncelemeler Dergisi, 1(1): 118-138.

BOZKURT, G. S. (2006). Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da Kadife Devrimler. Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 9: 151-167.

CHRISTIE, E. H. (2015). Kırım'ın ilhakından sonraki yaptırımlar işe yaradı mı?, Erişim Adresi:<https://www.nato.int/DOCU/review/2015/Russia/sanctions-after-crimea-have-they-worked/TR/index.htm>

CHRISTIE, E. H. (2015). Sanctions after Crimea: Have they worked?, Erişim Adresi:

<https://www.nato.int/docu/review/2015/Russia/sanctions-after-crimea-have-they-worked/EN/index.htm>

ERKAN, S. (2016). 2008 Rusya- Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 17:41-64.

ERŞEN, E. (2016). 'Suriye Sorunu Gölgesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinde Normalleşme Süreci', Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 3(2): 153-171.

GOKHBERG, L. (1996). 'The Commonwealth of Independent States'. H. Moore (Ed.), *World Science Report 1996*. UNESCO Publishing, France, 92-119.

GÜLER, A. (2018). 'Suriye ve Ukrayna Krizleri Çerçevesinde ABD Rusya İlişkileri', Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2): 296-312.

KAKIŞIM, C. (2017). Küreselleşen Dünyada Devlet Egemenliği ve Ülke Toprağı Kavramları: Renkli Devrimler Örneği', Sosyal Bilimler Dergisi, 4(10): 236-246.

KALABALIK, A. A. (2014). Kırım'a Rus Müdahalesinin Gerekçeleri, Erişim Adresi: <https://www.setav.org/kirima-rus-mudahalesinin-gerekceleri/>

KARABAYRAM, F. (2007). Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası. Lalezar Kitabevi, Ankara.

KOÇAK, M. (2015). 'Bölgesel Çatışmadan Küresel Krize Doğru Ukrayna'. *Analiz*, 135: 1-32.

KURT, V. 2019. Trump ve Suriye Krizi, SETA, Sayı: 275.

MEARSHEIMER, J. J. (2014). Why The Ukraine Crisis Is the West's Fault. *Foreign Affairs*, September-October: 1-12.

MİKAİL, E. H. (2007). Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası. IQ Kültür Sanal Yayıncılık, İstanbul.

NELSON, R. M. (2017). U.S. Sanctions and Russia's Economy, Erişim Adresi: <https://fas.org/sgp/crs/row/R43895.pdf>

OĞAN, S. (2004). 'Ukrayna'da Turuncu Devrim'. S, Oğan (Ed.). *Turuncu Devrimler. Bir Harf Yayınları*, İstanbul, 230-258.

OĞURLU, E. 2010. Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası', *Avrasya Etüdüleri*, 38(2): 99-127.

ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ. (2018). Rusya'nın Askeri Yayılcılığı: Gürcistan, Ukrayna ve Suriye Müdahaleleri (Rapor No: ORSAM: 218). ORSAM, Ankara.

OZAN, E. (2017). 'Ukrayna Krizi ve Avrupa Güvenlik Mimarisinin Geleceği'. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 1-19.

Meltem Mekteplioğlu, Durmuş Ali Koltuk, "Soğuk Savaş Sonrası Şekillenen Yeni Dünya Düzeninde, Rusya-ABD İlişkilerinin Realist Teori Kapsamında Çatışma Örnekleriyle Değerlendirilmesi", **İzlek Akademik Dergi (Izlek Academical Journal)**, 6 (2), 2023, ss. 61-73.

ÖZKAN, M. F. 2016. 'Demokratların Dış Politika Gelenekleri Bağlamında Obama'nın Suriye Politikası', Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3): 1-35.

POLAT, D. Ş. 2017. 'NATO ve Rusya Federasyonu'nun Yeni Mücadele Alanı: Karadeniz', Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 5(Özel Sayı): 51-66.

SAMAYLOV, Y. 2018. Rusya Federasyonu'nun Suriye Politikasının Bölgesel ve Küresel Güç Dengelerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

STEPHENS, H. (2019). The Syrian Civil War Is Russia's Problem Now, Erişim Adresi: <https://www.worldpoliticsreview.com/insights/25712/the-syrian-civil-war-is-russia-s-problem-now>

TARAKÇI, N. (2018). ABD - Rusya Tatbikat Savaşları, Erişim Adresi: <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/51308/abd - rusya tatbikat savaslari>

TELLAL, E. (2015). 'Rusya'yla İlişkiler', B. Oran (Ed.). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II: 1980-2001*, İletişim Yayınları, İstanbul, 540-550.

UNITED NATION NEWS. (2011). Russia and China veto draft Security Council resolution on Syria, Erişim Adresi: <https://news.un.org/en/story/2011/10/390412-russia-and-china-veto-draft-security-council-resolution-syria>